

Кушніренко Оксана Миколаївна
старший викладач кафедри
економіки та менеджменту
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ООНОВЛЕННЯМ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ ВИРОБНИЦТВА

В статті розглянуто актуальні проблеми інноваційного розвитку виробництва, обґрунтовано організаційно-економічний механізм управління інноваційним оновленням матеріально-технічної бази промислового виробництва і висвітлюються переваги застосування сучасних інформаційних технологій для впровадження такої системи управління.

Постановка проблеми. У сучасному світі головним чинником тривалого зростання добробуту країн став науково-технічний прогрес та здатність держав до інноваційних трансформацій. Проблема управління інноваційним розвитком виробництва на основі формування сучасного виробничого потенціалу є важливою передумовою забезпечення довгострокових конкурентних переваг промисловості України.

Зазначене визначає актуальність, теоретичну і практичну значущість наукових досліджень, економічних, організаційних та соціальних проблем управління інноваційним оновленням матеріально-технічної бази виробництва, їх системного вивчення та узагальнення, розробки рекомендацій і пропозицій щодо їх вирішення.

Сучасне економічне становище в Україні дозволяє говорити про необхідність та велику значущість досліджень теоретико-методологічних питань інноваційного розвитку промисловості, визначення актуальних завдань побудови ефективно діючого механізму його управління, висвітлення тенденцій і закономірностей регіонального розвитку промисловості, уточнення методичних питань виміру рівня конкурентоспроможності виробництва і продукції, подальшого розвитку принципів інвестиційної та інноваційної політики в галузях реального сектору економіки, аналізу нормативно-законодавчої бази та узагальнення світового досвіду щодо інноваційної діяльності, дослідженню основних шляхів та напрямків підвищення ефективності господарської діяльності інноваційно активних підприємств в контексті вступу України до СОТ, обґрунтуванню шляхів удосконалення організаційно-

економічного механізму управління інноваційним оновленням виробничого потенціалу та визначенню стратегічних орієнтирів розвитку промисловості на тривалу перспективу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Методологія організації та функціонування, а також проблеми управління інноваційним розвитком економіки досліджувались в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних економістів. До їх числа належать: О.М. Алимов, О.І. Амоша, П.П. Борщевський, В.М. Геєць, Б.М. Данилишин, О.І. Дадій, Л.В. Дейнеко, П. Друкер, С.М. Ілляшенко, С.М. Козьменко, М.Х. Корецький, Ч.Ч. Микитюк, М. Портер, В.А. Романенко, В.Ф. Спирін, М.П. Сичевський, А.М. Федорищева, Й. Шумпетер, Ю.В. Яковець. Ці роботи є значним внеском у розвиток економіки. В той же час, на наш погляд, в Україні недостатньо досліджувались особливості формування матеріально-технічної бази виробництва на інноваційній основі та організаційно-економічні основи управління інноваційною діяльністю в умовах глобалізації та інтеграції світового господарства.

Метою статті є науково-теоретичне обґрунтування напрямів управління інноваційним оновленням промисловості та розробка рекомендацій щодо ефективної стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Сучасні економічні умови поширення глобалізації та процеси інтеграції економіки України свідчать, що одним із шляхів зміцнення конкурентоспроможності національної економіки є впровадження комплексу взаємозв'язаних державно-правових та виробничо-економічних чинників управління інноваційним розвитком, який ґрунтується на перетворенні науки в основну продуктивну силу. Управління, яке в широкому розумінні є діяльністю, спрямованою на координацію роботи, є складною системою. Під системою розуміють сукупність об'єктів, компонентів або елементів довільної природи, які утворюють деяку цілісність в тому чи іншому контексті. Кожна система має структуру (сукупність стійких у часі зв'язків між елементами, що утворює цілісність), стан (конкретні значення кількісних характеристик системи у вигляді деякого довільного вектору, які в кожний момент часу відображають суттєві характеристики системи), поведінку (послідовну зміну станів) та середовище (сукупність об'єктів, які не входять у склад системи, але впливають на її поведінку і описуються вектором). Система управління інноваційним оновленням матеріально-технічної бази виробництва реалізується за допомогою організаційно-економічного механізму як сукупності дій, заходів, серед яких визначальними є закони та закономірності динамічних систем, принципи, функції, форми й методи цілеспрямованої діяльності людей у процесі управління цими системами, що представлено на рис.1. Одним із важливих функціональних елементів інноваційного управління є соціально-психологічний фактор, що передбачає

використання знань, ідей, досвіду, прийняття творчих рішень керівниками і спеціалістами, розвиток ініціативи всіх учасників інноваційної діяльності в організації. Як вид діяльності процес управління інноваційним оновленням є сукупністю процедур, що утворюють загальну схему управління інноваційним процесом. Ця сукупність складається з відповідних функцій управління, кожна з яких розпадається на окремі види роботи (етапи), що пов'язані з багатогранною діяльністю підприємства і виконуються у відповідній послідовності. Склад функцій і завдань управління може бути регламентованим залежно від рівня керованої системи (економіка в цілому, галузь виробництва, корпорація, фірма чи окремий інноваційний проект) та умов її функціонування. Таким чином, управління інноваційним оновленням матеріально-технічної бази виробництва - це складний механізм дії керуючої системи, яка створює для інноваційного процесу та інноваційної діяльності сприятливі умови й можливості для розвитку і досягнення ефективного результату.

Суб'єктами управління інноваційним оновленням виробництва можуть бути менеджери і спеціалісти різного рівня залежно від об'єкта управління. Об'єктом управління можуть бути інноваційні процеси, інноваційна діяльність, інновації, економічні відносини між учасниками ринку інновацій. Управлінню інноваційним оновленням, як і будь-якій іншій системі, притаманні такі якості: взаємозв'язок і взаємодія всіх компонентів системи; цілісність, узгодженість і синхронність у часі, узгодженість із місією і цілями організації; адаптивність, гнучкість до змін середовища; автономність елементів організаційної структури функцій управління; багатофункціональність і багатоаспектність, що реалізується через здатність до постійних змін, пристосувань відповідно до змін зовнішнього середовища.

Поняття інноваційного оновлення матеріально-технічної бази виробництва, на нашу думку, відзначається розробкою та впровадженням сукупності заходів і можливостей, які забезпечують практичне використання наукового, науково-технічного результату та інтелектуального потенціалу з метою одержання нового продукту, способу його виробництва на принципово новій основі та задоволенні потреб суспільства у конкурентоспроможних товарах. Організація його проведення здійснюється за допомогою реалізації організаційно-економічного механізму, тобто системи: економічних, організаційних, соціально-психологічних методів, форм та способів управління всіма стадіями інноваційного процесу, а також використання квазірентних потоків за допомогою інформаційних технологій. Тобто, якщо на підприємстві буде проведено інноваційне оновлення виробництва з використанням досягнень науково-технічного прогресу, то після реалізації продукції виникає додатковий дохід, який за змістом є квазірентним. Таким чином, за інших рівних умов прибуток такого підприємства зросте на величину квазіренти, який можна використовувати для створення фонду фінансування інноваційного оновлення матеріально-технічної бази виробництва.

Особливістю перерозподілу квазіренти в сучасних умовах є складність її вимірювання. Тому вагомим значенням набуває розробка теоретико-методологічних засад розрахунку величини квазіренти та визначення механізму її використання. Пропонуємо визначити квазіренту як розрахунок приросту узагальнюючого показника ефективності виробництва після впровадження технологічних нововведень, тобто після проведення інноваційного оновлення матеріально-технічної бази виробництва. Розробка і впровадження довгострокової стратегії оптимізації квазірентних потоків дозволить акумулювати грошові кошти, що можуть бути використані на фінансування інноваційного оновлення матеріально-технічної бази виробництва.

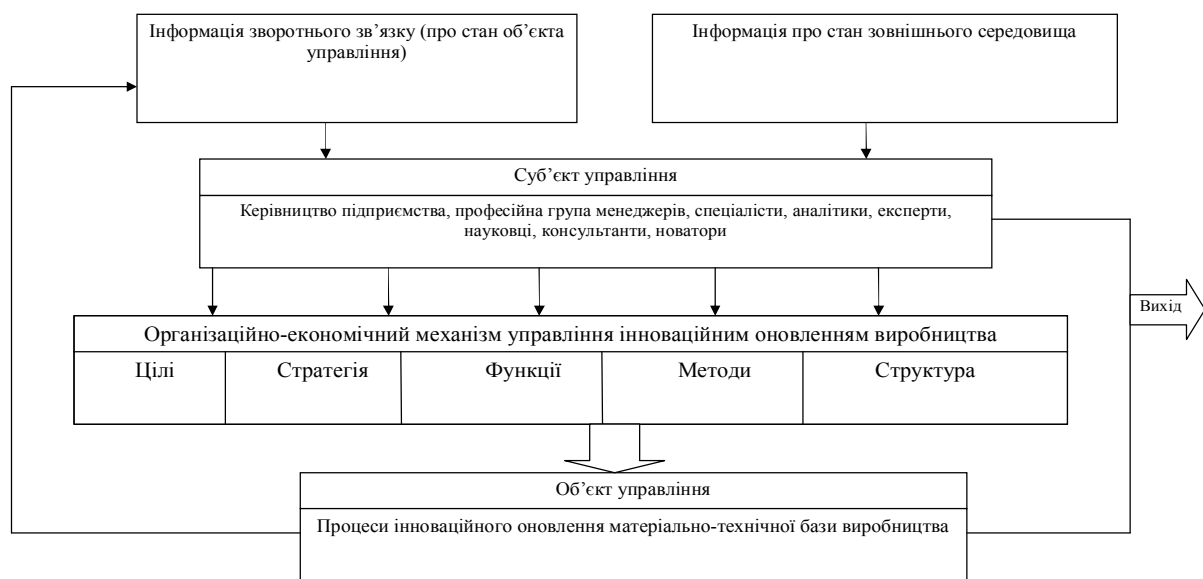

Рис. 1. Загальна схема системи управління інноваційним оновленням матеріально-технічної бази виробництва

Організаційно-економічний механізм управління інноваційним оновленням виробництва має скоординувати й узгодити функціонування та взаємодію внутрішніх і зовнішніх структурних елементів інноваційного процесу, створити певну гармонію роботи. Специфіка управління інноваційним оновленням така, що, з одного боку, необхідно стимулювати розробку та впровадження якомога більшої кількості ідей, пов'язаних з інноваціями, забезпечити достатню свободу дій працівників інноваційного процесу, створити позитивні мотиви праці, а з іншого - необхідно здійснювати контроль за інноваційним процесом у межах стратегічного планування.

Таким чином, основними цілями інноваційного оновлення матеріально-технічної бази виробництва слід вважати: забезпечення комплексної заміни застарілих засобів виробництва новими більш продуктивними, які засновані на принципово нових підходах, довгострокового функціонування інноваційного процесу на основі ефективної організації всіх його складових

елементів і систем; створення конкурентоспроможної інноваційної продукції, технологій найбільш ефективним і оптимальним шляхом та впровадження нових методів організації виробництва.

Практика функціонування провідних компаній розвинутих країн світу показує, що їх успіхи пов'язані саме з розробленням цілісної системи управління інноваційним розвитком, яка перебуває в постійному і неперервному розвитку відповідно до змін як самої організації, так і зовнішнього середовища. У цих компаніях створюється така інноваційна структура і культура управління, у якій напрями інноваційного розвитку інтегруються в загальні стратегічні плани, що пов'язані з постійним розробленням перспективної нової продукції і створенням нових сфер бізнесу.

Реалізація стратегії інноваційного оновлення матеріально-технічної бази виробництва вимагає кваліфікованого вибору стратегічних пріоритетів і вироблення ефективного механізму їх здійснення. Основними напрямками стратегії можуть бути оцінка техніко-технологічних потреб виробництва, визначення ефективних ринкових ніш; технологічного рівня, перспективної конкурентоспроможності інноваційних продуктів і засобів виробництва; наявність вітчизняних наукових розробок, винаходів; рівень соціально-економічної ефективності інноваційних продуктів і технологій.

Прийняття рішення є одним з головних інструментів розроблення й реалізації ефективної системи управління інноваційним оновленням виробництва. На думку відомого вченого Микитюка, управлінське рішення - це свідомий вибір альтернативи серед множини можливих, виконання якої веде до реалізації конкретних інноваційних цілей. Нині існує досить велика кількість сучасних наукових підходів, що вивчають проблему прийняття рішень. До них відносять математичне програмування, теорію ігор, теорію статистичних рішень, теорію оптимального автоматичного управління, дослідження операцій, системний аналіз, економічна кібернетика. Управління інноваційним оновленням виробництва спрямовано на прийняття таких рішень, які могли б забезпечити створення конкурентоспроможної продукції, досягнення ефективних результатів інноваційної діяльності. Особливості прийняття рішень в управлінні інноваціями залежать від ступеня невизначеності досягнення бажаних результатів, передбачених кінцевою і проміжною цілями інноваційного процесу. Кожному етапові інноваційного процесу притаманні своя конкретна мета і ситуація під час її досягнення, що потребує адекватних рішень у процесі управління. В одній ситуації управлінські рішення спрямовані на зменшення комерційного ризику інвесторів, в іншій - на подолання впливу численних змін конструкторської документації при виготовленні дослідних зразків нових виробів [5, 45].

Виділення функцій в системі управління інноваційним оновленням виробництва зумовлене різноманітністю управлінської діяльності в ланцюзі ідея - наукові дослідження - розробки - проектування - виробництво - реалізація інновацій. Під функціями управління розуміється вид діяльності, яка необхідна для реалізації загальних завдань управління інноваціями.

На наш погляд, до функцій, які відображають зміст організаційно-економічного оновлення матеріально-технічної бази виробництва, належать:

- формулювання цілей інноваційного розвитку;
- аналіз зовнішнього середовища і прогнозування його розвитку. Досліджується поточна кон'юнктура ринку і визначальні її фактори, складається прогноз розвитку кон'юнктури;
- аналіз внутрішнього середовища підприємства. Проводиться аналіз існуючої матеріально-технічної бази виробництва, виявляють її переваги та недоліки, вивчають підсумки минулої діяльності, ефективність функціонування тенденції його розвитку;
- виявлення напрямів та варіантів інноваційного розвитку ринкових можливостей шляхом зіставлення можливостей і небезпек, зумовлених зовнішнім середовищем, а також сили і слабкості підприємства, наприклад, методом SWOT-аналізу;
- вибір цільових ділянок ринку (сегментів чи ніш) для реалізації проектів інноваційного розвитку господарюючих суб'єктів, розробка підходів до формування цільового ринку на базі визначених ділянок; - аналіз і кількісна оцінка ризику на етапах інноваційного розвитку і всього процесу в цілому, коригування робіт за результатами аналізу;
- виділення пріоритетних напрямів діяльності. На основі аналізу обраних варіантів інноваційного розвитку ринкових можливостей, з урахуванням даних сегментацій формують систему цілей на поточний і довгостроковий періоди діяльності, визначають пріоритетні завдання, вирішення яких сприяє досягненню поставлених цілей;
- планування виробничо-збутової і фінансової діяльності за обраними пріоритетними напрямами. Розробляють перспективні і поточні плани, у тому числі бюджети проектів (планують обсяги необхідних інвестицій у новації) і визначають джерела їхнього фінансування, формують оптимальну структуру інвестицій;
- формування організаційної структури управління інноваційним розвитком. Відповідно до системи цілей і складу завдань, які потрібно вирішити, проводяться процеси інжинірингу, формують новітні організаційні структури, що складаються з фахівців різного профілю: маркетологів, економістів, фінансистів, конструкторів, збутових працівників;

- реалізація запланованих заходів на практиці, пошук найбільш оптимальних напрямів, коригування раніше прийнятих управлінських рішень у випадку зміни зовнішнього середовища;

- мотивація та впровадження ефективної системи управління персоналом, подолання опору працівників до інноваційних змін та соціальної напруги під час вивільнення певної частини працівників;

- контроль за виконанням заходів, спрямованих на реалізацію потенціалу інноваційного розвитку. Збирається і аналізується інформація, що характеризує процеси, які відбуваються в зовнішньому середовищі, процеси в середині самого підприємства, хід виконання запланованих науково-дослідних, дослідно-конструкторських і виробничо-збутових заходів. Виявляються причини відхилень фактично реалізованої програми від наміченої (за термінами, обсягами, ефективністю тощо);

- підготовка рішень про своєчасну зміну пріоритетів і пошук нових напрямів інноваційної діяльності. За підсумками контролю готують рішення про коригування і зміну пріоритетів діяльності, аж до припинення робіт над неефективними варіантами розвитку. Приймають рішення про розробку нових варіантів інноваційного розвитку. Ця функція відіграє особливу роль при орієнтації виробничо-збутової діяльності підприємства на ніші ринку, де зміна пріоритетів - явище звичайне.

- дослідження доцільності та планування ефективної форми передавання технології в процесі створення, освоєння, розміщення на ринку (ліцензії, трансфери, науково-технічне співробітництво).

Відповідно до поданої схеми керівництво підприємства управляє процесами інноваційного розвитку, орієнтуючі на це діяльність відповідних підрозділів, за допомогою системи економічних інструментів. Окремі з цих інструментів надають керівникам інформацію, яка характеризує результативність процесу розвитку. Необхідна для управління інформація про зовнішнє середовище і сам об'єкт управління надходять через систему інформаційного забезпечення, важливим елементом якої є впровадження високопродуктивних систем управління інноваційним розвитком підприємства.

Організаційно-економічний механізм інноваційного оновлення матеріально-технічної бази виробництва на рівні окремого підприємства конкретизує варіанти дій окремих суб'єктів господарської діяльності з пошуку шляхів розвитку ринкових можливостей, які спираються на безупинну і послідовну заміну застарілих засобів виробництва принципово новими більш продуктивними, розробку і виведення на ринок різного роду новацій з метою забезпечення тривалого виживання і стійкого розвитку в конкурентному середовищі.

Висновки. Спрямування розвитку країни на прискорення науково-технічного прогресу та інноваційний тип розширеного відтворення виробництва потребують пошуку та впровадження нових організаційних заходів управління інноваційним розвитком промисловості.

Таким чином, з точки зору системного підходу, який дає змогу найбільш повно розкрити механізм сучасного управління інноваційним оновленням виробництва, управління інноваційним оновленням матеріально-технічної бази є інтегрованою, органічно пов'язаною цілісною системою відтворювальних відношень, економічних, організаційних і правових форм та методів господарювання, спрямованих на впровадження прогресивної і принципово нової техніки, технологій, елементів енергетичного забезпечення, організаційно-управлінських аспектів управління виробництвом. Кожна з названих складових системи управління інноваційним оновленням матеріально-технічної бази виробництва дуже важлива, але на перше місце виступає соціально-психологічний аспект процесу інноваційного оновлення виробництва. Перспективами подальших досліджень є вдосконалення економічного механізму стимулювання науково-технічних заходів, який може забезпечити зацікавленість підприємств, організацій, установ в проведенні інноваційної діяльності на рівні держави, що відповідає загальній концепції стратегії випередження техніко-економічного розвитку народного господарства.

Список літератури

1. Амоша О.І. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення // Економіст. –2005. – № 6. – С. 28–32.
2. Гєєць В.М., Семиноженко В.П. Інноваційні перспективи України. – Х.: Константа, 2006. – 272 с.
3. Данилишин Б., Чижова В. Научно-инновационное обеспечение устойчивого экономического развития Украины // Экономика Украины. – 2004. – № 3. – С. 4-11.
4. Дейнеко Л.В., Сичевський М. П. Проблеми забезпечення інноваційного розвитку харчової промисловості // Матеріали міської наук.-практ. конф. „промисловості міста інноваційний шлях розвитку”. К.: ТОВ „ДІА”, 2002. – С. 57–61.
5. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент. Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 400 с.
6. Яковец Ю.В., Кузык Б.Н. Россия – 2050: стратегия инновационного прорыва. 2-е изд. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2005. – 624 с.

KUSHNIRENKO O.M. ORGANIZATIONAL - ECONOMIC MECHANISM OF MANAGEMENT OF INNOVATIVE UPDATING OF FINANCIALLY-TECHNICAL BASE OF MANUFACTURE.

In article problems of innovative development of manufacture are considered more actually, is proved organizational - economic mechanism of management by innovative updating of material base of industrial production and advantages of application of modern information technologies to introduction of such control system are found out.

Keywords: innovative progress, innovative renewal, quasirent currents, management functions.

КУШНИРЕНКО О.Н. ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫМ ОБНОВЛЕНИЕМ МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ БАЗЫ.

В статье рассмотрены актуальные проблемы инновационного развития производства, обосновано организационно – экономический механизм управления инновационным обновлением материально –технической базы промышленного производства и освещаются преимущества применения современных информационных технологий для внедрения такой системы управления.

Ключевые слова: инновационное развитие, инновационное обновление, квазирентные потоки, функции управления.